

УДК 351.74

Д.О. КОРИНЬ, Харківський національний університет внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ВЗАЄМОДІЇ ДІЛЬНИЧНИХ ІНСПЕКТОРІВ МІЛІЦІЇ

Ключові слова: взаємодія, дільничні інспектори міліції

Як відомо, дільничні інспектори міліції виконують широке коло завдань, віднесених до їх компетенції. Це такі завдання, як: забезпечення особистої і майнової безпеки громадян; охорона громадського порядку і забезпечення громадської безпеки; попередження і припинення злочинів та адміністративних правопорушень; активна участь у розкритті злочинів, учинених на адміністративній дільниці; проведення профілактичної роботи серед осіб, схильних до вчинення злочинів та інших правопорушень; здійснення адміністративного нагляду за особами, щодо яких його встановлено; подання в межах своєї компетенції допомоги громадянам, посадовим особам, підприємствам, установам, організаціям і громадським об'єднанням у здійсненні їх законних прав і інтересів.

Усі ці завдання відносяться до різних видів адміністративної діяльності, якими є: охорона громадського порядку; здійснення дозвільної системи; забезпечення діяльності спеціальних установ міліції; забезпечення паспортного режиму; забезпечення правил перебування в державі іноземців та осіб без громадянства; контроль за безпекою дорожнього руху транспорту й пішоходів; забезпечення охорони об'єктів.

У системі органів внутрішніх справ, окрім дільничних інспекторів міліції, перелічені види адміністративної діяльності здійснюються спеціально створеними для цього підрозділами. До них відносяться і працівники міліції стройових підрозділів патрульно-постової служби міліції, і працівники спеціальних установ (спеціальних приймальників-

розподільників), і працівники служби з паспортної, реєстраційної та міграційної роботи, і підрозділи та співробітники дозвільної системи, працівники Державної служби охорони та співробітники Державної автомобільної інспекції.

Враховуючи викладене, можна дійти висновку, що в умовах виконання одного й того ж завдання різними підрозділами, їх робота повинна бути узгодженою, їх дії щодо одного завдання не повинні дублюватися, а це, в свою чергу, вимагає ще й належної координації їх дій.

Окрім того, громадський порядок означає створення таких умов, за яких би соціальні, а особливо правові норми, не порушувались. Такі умови можуть створюватись у тому випадку, коли в його забезпеченні беруть участь не тільки уповноважені посадові особи органів внутрішніх справ, але й громадяни, громадськість та її об'єднання, а також суб'єкти господарювання. Тому за певних умов, їх можна назвати учасниками процесу забезпечення громадського порядку.

Отже, стає зрозумілим, що результативність діяльності дільничних інспекторів міліції щодо виконання ними покладених на них завдань багато в чому визначається тим, як налагоджена ними взаємодія зі співробітниками інших служб ОВС, підрозділів міліції громадської безпеки, приватних охоронних підприємств, громадськістю, населенням в цілому та окремими громадянами.

Вивченню проблем взаємодії правоохоронних органів у боротьбі з правопорушеннями приділялась увага у працях Р.Г. Аксьонова, І.І. Басецкого, Д.В. Гребельського, І.М. Гуткіна, К.К. Єрмакова, А.В. Загорного, Г.Г. Зуйкова, В.М. Плішкіна, В.М. Капнуліна, В.К. Колпакова, В.О. Малюткіна, Ю.В. Наумкіна, В.Ф. Статкуса, Г.А. Туманова, В.О. Шамрая, В.М. Шванкова та інших. Ними досліджувалися теоретичні та практичні питання організації взаємодії як в цілому (організація як функція управління), так і окремих її аспектів (організація взаємодії галузевих служб і взаємодія з громадсь-

кими організаціями).

Достатня увага питанням взаємодії у правоохоронній сфері приділяється в адміністративно-правовій, оперативно-розшуковій, криміналістичній літературі. Незважаючи на це, ряд базових положень та основних проблем щодо організації взаємодії у цій сфері є невирішеними або ж дискусійними. Так, серед науковців і практиків у сфері правоохоронної діяльності не існує однозначного тлумачення принципів положень взаємодії між учасниками процесу забезпечення громадського порядку, що обумовлює існування ряду проблемних питань, основними серед яких є:

1) неврахування комплексного характеру взаємодії та її кінцевої мети – дотримання громадського порядку, притягнення винних у його порушенні до юридичної відповідальності, ліквідація причин та умов, які сприяють порушенням, та відновлення порушених прав, свобод та інтересів громадян;

2) через значну кількість органів, які мають схожі завдання, процес організації взаємодії значно ускладнюється;

3) якісні зміни в соціально-економічній та правовій сферах призводять до змін у якісних та кількісних характеристиках громадського порядку та потребують нових форм взаємодії щодо забезпечення такого порядку;

4) відсутність однозначного тлумачення терміну «взаємодія», що веде до неоднакового розуміння сутності такої діяльності, її призначення, форм та методів.

Враховуючи зазначені питання та думки науковців, спробуємо визначити поняття взаємодії дільничних інспекторів міліції. Однозначне визначення цього поняття надасть змогу більш повно та глибоко досліджувати питання організації їх діяльності.

Етимологічне дослідження терміну «взаємодія» ускладнюється тим, що в довідковій літературі воно (а також «координація») визначається через слово «погодженість» [1, с.85, 453]. Більш того, у словниках іншомовних слів термін «взаємодія» визначається як синонім терміну «координація». Наведені

загальні дефініції були покладені в основу визначення підходів до формулювання поняття взаємодії.

Комплексне вивчення взаємодії дільничних інспекторів міліції вимагає застосування філософського, управлінського, правового, соціологічного та психологічного підходів.

Філософський підхід вивчає взаємодію як філософську категорію, яка відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, їхню взаємообумовленість та зміну стану або взаємоперехід, а також породження одним об'єктом іншого. Взаємодія являє собою вид прямого або опосередкованого, зовнішнього або внутрішнього відношення зв'язку [2, с.7]. Крім цього, у філософії під взаємодією розуміють процес опосередкованого або безпосереднього впливу соціальних об'єктів один на одного, у якому взаємодіючі сторони пов'язані циклічною причинною залежністю [3, с.656].

Як правильно вказує В.О. Малюткін, філософській категорії «взаємодія» притаманні наявність: а) таких відносин (зв'язків), які дозволяють об'єктам впливати один на одного; б) самого впливу, в результаті якого відбуваються двобічні зміни суб'єктів, що взаємодіють [4, с.4].

Таким чином, взаємодія є однією із закономірностей існування світу, яка є результатом і виявом універсальної взаємодії всіх предметів та явищ і виражає єдність усіх елементів та властивостей в кожній цілісній системі, а також нескінченно різні зв'язки та відносини самої системи з іншими, оточуючими її системами чи явищами.

Управлінський підхід визначає взаємодію як форму зв'язку елементів системи, за допомогою якої вони, взаємодоповнюючи один одного, створюють умови для успішного функціонування системи в цілому [5, с.500]. Крім того, взаємодію визначають і як управлінську функцію, яка спрямована на переведення системи від індивідуальної до спільної, узгодженої за місцем, часом і метою діяльності, і як процес обміну інформацією.

Управлінський підхід дозволяє виявити:

а) системні ознаки взаємодії суб'єктів адміністративної діяльності;

б) елементи взаємодії суб'єктів адміністративної діяльності;

в) засоби підтримання взаємодії суб'єктів адміністративної діяльності;

г) форми зв'язків між взаємодіючими суб'єктами;

д) підстави диференціації функцій суб'єктів адміністративної діяльності.

Взаємодія з точки зору науки управління означає, що робота повинна представляти собою не підбір випадкових, не пов'язаних між собою заходів, а глибоко обмірковану сукупність чітко упорядкованих, зв'язаних між собою заходів, розроблених на підставі врахування умов, своєрідності обстановки та задач [6, с.186].

Правовий підхід характеризує взаємодію з позиції її урегульованості нормами права як засновану на законах і підзаконних актах погоджену діяльність суб'єктів адміністративної діяльності.

Такий підхід дозволяє виявити: а) нормативно-правову базу регулювання взаємодії суб'єктів адміністративної діяльності; б) прогалини у нормативно-правовому регулюванні, напрями та пріоритетність їх усунення.

Соціологічний підхід дає можливість вивчити взаємодію суб'єктів адміністративної діяльності як соціально-правове явище на підставі емпіричних матеріалів соціологічних досліджень та досягнень сучасної соціології.

П. Сорокін вказував, що взаємодія, як найпростіша модель соціального явища та процесу, можлива лише за таких умов: наявності двох або більшої кількості індивідів, що обумовлюють переживання та поведінку один одного; наявності актів, через які вони обумовлюють взаємні переживання та поступки; наявності провідників, що здійснюють передачу дії або подразнення від одного індивіда до іншого [7, с.46].

Фахівці в галузі оперативно-розшукової діяльності під взаємодією розуміють обґрунтовану законом та підзаконними актами, узгоджену за місцем і часом у необхідних ме-

жах діяльність оперативних апаратів органів внутрішніх справ, яка здійснюється відповідно до їх компетенції та спрямована на попередження, виявлення й розкриття злочинів, виявлення та ліквідацію причин правопорушень і умов, що сприяють їх скоєнню [8, с.68].

У кримінальному процесі та криміналістиці взаємодія розглядається як самостійний інститут. Так, узагальнюючи декілька визначень взаємодії органів розслідування злочинів, автори підручника «Криміналістика» під редакцією В.Ю. Шепітька визначають взаємодію як узгоджену діяльність різних ланок однієї або декількох організаційних систем, спрямованих на досягнення загальної мети з найменшими витратами сил, засобів і часу [9, с.384-385].

В адміністративно-правовій літературі в основному пропонується поняття взаємодії, що складається з двох головних ознак – як узгодженої та скоординованої діяльності. Найбільш повним у літературі, на нашу думку, є визначення взаємодії, подане В.О. Малюткіним. Взаємодію у попередженні злочинів він визначає як засновану на законах та підзаконних актах, узгоджену за метою, часом та місцем діяльність рівноправних структурних підрозділів і служб щодо спільного розв'язання ними задач профілактики злочинів шляхом найбільш доцільного поєднання методів і засобів, властивих цим органам [4, с.38].

Підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити, що до загальних ознак поняття взаємодії відносяться наступні:

а) це різновид діяльності;

б) взаємодія передбачає наявність не менше двох учасників;

в) вона характеризується змістом вирішуваних завдань.

Проте, є і велика кількість елементів, що не співпадають у різних точках зору, зокрема:

а) рівноправності чи нерівноправності суб'єктів взаємодії;

б) погодженості заходів за часом, місцем, метою та засобами;

в) спільності заходів;

г) спрямованості взаємодії;

д) систематичності та стійкості зв'язків при взаємодії.

Окрім викладених питань, при визначенні поняття взаємодії дільничних інспекторів міліції необхідно здійснити чітке відмежування її від координації. Звертає на себе увагу, що більшість авторів ототожнюють ці дві категорії, виходячи зі спільного для них поняття – «узгодження». При цьому під «узгодженням» розуміють дію за значенням «узгоджувати», тобто надавати відповідність будь-чому, єдності з будь-чим, встановлювати відповідність, єдність між чимось [10, с.406]. С.І. Ожегов у своєму словнику не наводить тлумачення слова «координація», її сутність він розкриває через дієслово «координувати» тобто узгоджувати, встановлювати доцільне співвідношення між будь-якими діями, явищами [11, с.238].

Отже, термін «координація», який походить від латинських слів «*со*» – разом і «*ordinatio*» – упорядкування, за своєю суттю означає не просто узгодження, а узгодження, вироблене і встановлене спільно з декількома самостійно існуючими системами.

Дехто з науковців вважає, що координація – це діяльність щодо організації взаємодії, що поняттям «координація» охоплюється поняття «взаємодія» [7, с.53]. Деякі автори вважають, що між координацією та взаємодією відсутня різниця за сутністю, і розрізняються вони між собою тим, що при координації погодженість досягається за рахунок власних повноважень суб'єкта управління, а при взаємодії – за допомогою домовленості рівних за своїм становищем партнерів.

У зв'язку з цим необхідно погодитися з позицією В.М. Плішкіна, який вбачає між поняттями «координація» та «взаємодія» істотні відмінності. Зокрема, під координацією в органах внутрішніх справ він розуміє управлінську діяльність, спрямовану на погодження функціонування елементів системи органів внутрішніх справ у режимі, який забезпечує досягнення поставлених перед системою цілей, тобто координація полягає в

організації, насамперед, правовими засобами взаємодії.

Стосовно управлінської діяльності, координація – це заснований на законі і підзаконних актах управлінський вплив вищого рівня суб'єктів відносно нижчого рівня, що здійснюється з метою спрямування діяльності взаємодіючих підсистем на виконання загальних завдань при самостійному, автономному вирішенні [12, с.64].

Отже, дослідивши всі можливі аспекти «взаємодії», визначення взаємодії дільничних інспекторів міліції можна сформулювати як засновану на законах і підзаконних нормативно-правових актах спільну, узгоджену за часом, місцем та засобами діяльність працівників служби дільничних інспекторів міліції з державними органами, посадовими особами, громадськими організаціями та громадянами, спрямовану на виконання завдань, покладених на службу дільничних інспекторів міліції.

Осмилення взаємодії дільничних інспекторів з іншими учасниками громадського порядку в такому сенсі дозволяє продовжувати роботу щодо вдосконалення зазначеної діяльності в необхідному в сучасних умовах напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
2. Большая Советская Энциклопедия. - 3-е изд. - М., 1971. – Т. 5. - 640 с.
3. Новейший философский словарь / сост. А. А. Грицанов. – Мн. : Изд. В. М. Скакун, 1998. – 896 с.
4. Малюткин В. А. Организация взаимодействия подразделений органов внутренних дел в осуществлении профилактики преступлений : лекция № 13 / В. А. Малюткин ; под ред. Г. А. Аванесова. – М. : РИО МВД СССР, 1976. – 40 с.
5. Плішкін В. М. Теорія управління орга-

нами внутрішніх справ : підручник / В. М. Плішкін ; за ред. канд. юрид. наук Ю. Ф. Кравченка. – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 1999. – 702 с.

6. Афанасьев В. Г. Научное управление обществом. (Опыт системного исследования) / В. Г. Афанасьев. - Изд. 2-е, доп. - М. : Политиздат, 1973. – 390 с.

7. Заброта Д. Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією (адміністративно-правовий аспект): дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Д. Г. Заброта. – К., 2005. – 235 с.

8. Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел. Термины и определения : учебное пособие. – К. : НИИРИО КВШ МВД СССР им. Ф. Э. Дзержинского, 1988. – 245 с.

9. Криміналістика : підручник / під ред. В. Ю. Шепітька. - К. : Вид. дім “ІнЮре”, 2001. – 684 с.

10. Полищук А. Д. Взаимодействие милиции с добровольными народными дружинами в сфере охраны общественного порядка. Административно-правовой аспект : учебное пособие / А. Д. Полищук. – Киев : НИИРИО КВШ МВД СССР им. Ф. Э. Дзержинского, 1981. – 120 с.

11. Ожегов С. И. Словарь русского языка: 70000 слов / под ред. Шведовой Н. Ю. – 23-е изд., испр. – М. : Русский язык, 1990. – 917 с.

12. Шамрай В. Поняття і суть взаємодії, її значення / В. Шамрай, І Олійник. // Прокуратура, людина, держава. – 2004. – № 1 (31). – січень. – С. 60-67.

Корінь Д. О. Поняття взаємодії дільничних інспекторів міліції / Д. О. Корінь // Форум права. – 2009. – № 2. – С. 202–206 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-2/09kdodim.pdf>

Розглядаються питання визначення поняття взаємодії дільничних інспекторів міліції. Зроблено аналіз поняття взаємодії, а також аналіз існуючих точок зору юристів різних галузей права. Внаслідок дослідження всіх можливих аспектів «взаємодії» автор пропонує варіант власного визначення.

Корень Д.А. Понятие взаимодействия участковых инспекторов милиции

Рассматриваются вопросы определения понятия взаимодействия участковых инспекторов милиции. Проведен анализ понятия взаимодействия, а также анализ существующих точек зрения юристов разных отраслей права. Вследствие исследования всех возможных аспектов «взаимодействия» автор предлагает вариант собственного понятия.

Korin' D.A. Definition of Interaction of Local Policemen

The questions of definition of interaction of local policemen are considered. The analysis of interaction concept, and also the analysis of the existing points of view of lawyers of different branches of the right is carried out. As a result of research of all possible aspects of «interaction» by the author the variant of own definition is offered.